

www.ketab.ir

www.ketab.ir

سرشناسه	: حسینی، سیداحمد، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور	: نظریهٔ نصب الهی امام معصوم در تاریخ تفکر امامیه / سیداحمد حسینی؛ با نظارت علمی حسن یوسفیان.
مشخصات نشر	: قم: مؤسسهٔ آموزشی و پژوهشی امام خمینی، انتشارات، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۶۴۹ ص.
فروست	: مؤسسهٔ آموزشی و پژوهشی امام خمینی؛ ۱۴۵۳. کلام و عقاید؛ ۱۵۲.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۴-۲۱۷-۶
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا.
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: امامت — دفاعیه‌ها.
موضوع	: Imamate -- Apologetic works
موضوع	: شیعه امامیه — عقاید.
موضوع	: Imamite Shi'ah – Doctrines
موضوع	: شیعه امامیه — دفاعیه‌ها.
موضوع	: Imamite Shi'ah -- Apologetic works
شناسهٔ افزوده	: یوسفیان، حسن، ۱۳۶۱ -
شناسهٔ افزوده	: Yusufiyan, Hasan
شناسهٔ افزوده	: مؤسسهٔ آموزشی و پژوهشی امام خمینی، انتشارات.
رده‌بندی کنگره	: BP۲۲۳
رده‌بندی دیویی	: ۴۵/۲۹۷
شمارهٔ کتاب‌شناسی ملی	: ۵۷۵۲۰۱۷

نظریهٔ نصب الهی امام معصوم

در

تاریخ تفکر امامیه

سیداحمد حسینی

با نظارت علمی دکتر حسن یوسفیان

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۹۸

شماره ردیف ۱۴۵۳
شماره موضوعی کلام و عقاید- ۱۵۲
۱۳۹۸-۱۹

■ نظریه نصب الهی امام معصوم در تاریخ تفکر امامیه

- مؤلف: سیداحمد حسینی
- ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- چاپ: وفا
- نوبت و تاریخ چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۸
- شمارگان: ۳۰۰
- قیمت: ۸۹۰۰۰ تومان

- دفتر مرکزی: قم، خیابان شهدا، کوی ممتاز، پلاک ۲۸
- تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۲۳۲۴
- شعبه تهران: خیابان انقلاب، بین خیابان ۱۲ فروردین و شهید منبری جاوید، ساختمان شماره ۳۱۰، طبقه سوم، واحد ۱۱۲
- تلفن و نمابر: ۰۲۱-۶۶۴۶۶۱۲۱
- شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۳۶۲۹

شابک: ۹۷۸-۶۰-۰۴۴۴-۲۱۷-۶

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

۱۷	مقدمهٔ معاونت پژوهش
۲۱	سخن آغازین
۲۷	مقدمه
۳۳	تعریف واژگان
۳۳	۱. نصب الهی
۳۳	الف) نصب در لغت
۳۵	ب) نصب در اصطلاح متکلمان
۳۶	پ) نصب در قرآن کریم
۳۷	اول. منصب نبوت و رسالت
۳۷	دوم. منصب امامت
۳۷	سوم. منصب خلافت
۳۷	چهارم. منصب وزارت
۳۷	پنجم. منصب نقابت
۳۸	ششم. منصب ملوکیت و پادشاهی

۳۸	.....	۲. نص
۴۱	.....	۳. امام معصوم
۴۶	.....	۴. اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۴۸	.....	۵. امامیه
۵۰	.....	بررسی اصطلاحات کلیدی
۵۱	.....	الف) حجت الله
۵۵	.....	ب) خلیفه الله
۵۹	.....	پ) امین الله
۶۱	.....	ت) امیر المؤمنین
۶۳	.....	ث) امام

بخش اول: نصب الهی امام معصوم در دوران حضور

فصل اول: نصب الهی امام معصوم در دوران رسول خدا صلی الله علیه و آله

۷۱	.....	نصب الهی امام معصوم از نظر پیامبر اکرم <small>صلی الله علیه و آله</small>
۷۳	.....	۱. نصب الهی مقام امامت
۷۴	.....	۲. نصب الهی ائمه معصوم <small>علیهم السلام</small> برای امامت
۸۱	.....	حدیث غدیر خم
۸۸	.....	نصب الهی امام معصوم از نظر اصحاب رسول خدا <small>صلی الله علیه و آله</small>
۸۸	.....	پاسخ به شبهات
۸۸	.....	۱. نسخ امامت حضرت علی <small>علیه السلام</small>
۹۱	.....	۲. عدالت صحابه
۱۰۲	.....	جمع بندی

فصل دوم: نصب الهی امام معصوم در دوران امیر مؤمنان و حضرت زهرا علیها السلام

۱۰۵	.....	نصب الهی امام معصوم از نظر امیر مؤمنان و حضرت زهرا <small>علیها السلام</small>
۱۰۶	.....	نصب الهی مقام امامت

- ۱۰۷..... نصب الهی ائمه معصوم برای امامت
- ۱۰۷..... ۱. گزینش الهی ائمه معصوم برای امامت
- ۱۱۶..... ۲. انجام کرامت برای اثبات امامت
- ۱۱۷..... نصب الهی امام معصوم از نظر اصحاب در دوران امیر مؤمنان علیه السلام
- ۱۱۷..... ۱. سخن خود اصحاب
- ۱۲۱..... ۲. نقل بی واسطه از رسول خدا صلی الله علیه و آله
- ۱۳۱..... پاسخ به شبهات
- ۱۳۱..... ۱. سکوت امام علی علیه السلام
- ۱۳۶..... ۲. بیعت امام علی علیه السلام با ابوبکر
- ۱۳۹..... ۳. عدم تمایل امام علی علیه السلام به پذیرش خلافت
- ۱۴۲..... ۴. تمسک به بیعت و فضایل شخصی
- ۱۴۷..... جمع بندی

فصل سوم: نصب الهی امام معصوم در دوران امام حسن مجتبی تا امام سجاد علیه السلام

- ۱۵۱..... نصب الهی امام معصوم از نظر امام حسن، امام حسین و امام سجاد علیه السلام
- ۱۵۶..... ۱. نصب الهی مقام امامت
- ۱۵۶..... ۲. نصب الهی ائمه معصوم برای امامت
- ۱۵۶..... الف) گزینش الهی ائمه معصوم برای امامت
- ۱۶۱..... ب) انجام کرامت برای اثبات امامت
- ۱۶۲..... نصب الهی امام معصوم از نظر اصحاب امام مجتبی تا امام سجاد علیه السلام
- ۱۶۹..... پاسخ به شبهات
- ۱۶۹..... ۱. عدم وصایت امام سابق
- ۱۷۳..... ۲. بیعت با حاکمان اموی
- ۱۷۸..... ۳. رضایت از انتخاب مردمی خلیفه و تمسک به بیعت
- ۱۸۲..... جمع بندی

فصل چهارم: نصب الهی امام معصوم در دوران امام باقر تا امام رضا

- نصب الهی امام معصوم از نظر امام باقر، امام صادق، امام کاظم و امام رضا ۱۸۹
۱. نصب الهی مقام امامت ۱۹۵
۲. نصب الهی ائمهٔ معصوم برای امامت ۱۹۹
- الف) گزینش الهی ائمهٔ معصوم برای امامت ۱۹۹
- ب) انجام کرامت برای اثبات امامت ۲۰۸
- نصب الهی امام معصوم از نظر اصحاب امام محمد باقر تا امام رضا ۲۱۰
- پاسخ به شبهات ۲۲۲
۱. عدم تمسک به نصب الهی در اثبات امامت ۲۲۲
۲. روایات ناسازگار با اعتقاد به امامت الهی ۲۲۵
۳. تردید در جانشینی امام صادق ۲۳۷
۴. تردید در شهادت امام موسی و مسئلهٔ غسل ایشان ۲۴۱
۵. مطرح نبودن نصب الهی امام کاظم در متون اولیه ۲۵۰
- جمع‌بندی ۲۵۴

فصل پنجم: نصب الهی امام معصوم در دوران امام جواد تا حضور امام زمان

- نصب الهی امام معصوم از نظر امام جواد، امام هادی، امام عسکری و امام زمان ۲۵۹
۱. نصب الهی مقام امامت ۲۶۳
۲. نصب الهی ائمهٔ معصوم برای امامت ۲۶۴
- الف) گزینش الهی ائمهٔ معصوم برای امامت ۲۶۴
- ب) انجام کرامت برای اثبات امامت ۲۷۱
- نصب الهی امام معصوم از نظر اصحاب امام جواد تا امام زمان ۲۷۳
- پاسخ به شبهات ۲۸۰
۱. خردسالی امام جواد ۲۸۰
۲. وقوع بداء در امامت ۲۸۵
۳. نداشتن فرزند ۲۸۷
- جمع‌بندی ۲۹۱
- نتیجه‌گیری بخش اول ۲۹۲

بخش دوم: نصب الهی امام معصوم در دوران غیبت

فصل اول: نصب الهی امام معصوم در اندیشه بزرگان امامیه تا پایان قرن پنجم	
محدثان و آموزه نصب الهی امام معصوم، از دوران غیبت تا پایان قرن پنجم.....	۲۹۹
آموزه نصب الهی امام معصوم از نظر محدثان.....	۳۰۲
احمد بن خالد برقی، کلینی، ابن بابویه، نعمانی و علی بن خزاز.....	۳۰۲
شیخ صدوق.....	۳۰۸
الهی بودن امامت از نظر شیخ صدوق.....	۳۰۹
ادله شیخ صدوق بر نصب الهی امام.....	۳۱۲
الف) حکمت فراگیر الهی.....	۳۱۳
ب) نقض غرض از گزینش خلیفه با انتخاب مردمی آن.....	۳۱۴
پ) شهادت همه فرشتگان به مخالفت با انتخاب مردمی خلیفه.....	۳۱۵
ت) اولویت فرشتگان بر انسان‌ها در انتخاب خلیفه.....	۳۱۷
ث) خطاب خداوند به خاتم‌الانبیاء در انتخاب خلیفه الهی.....	۳۲۰
ج) استدلال به آیه شریفه ابتلاء.....	۳۲۱
پاسخ به شبهه.....	۳۲۲
جمع‌بندی.....	۳۲۶
متکلمان و آموزه نصب الهی امام معصوم از آغاز عصر غیبت تا پایان قرن پنجم.....	۳۲۷
مقدمه.....	۳۲۷
آموزه نصب الهی امام معصوم از نظر متکلمان.....	۳۲۸
این‌قبه.....	۳۲۹
محمد بن جریر طبری.....	۳۳۴
شیخ مفید.....	۳۳۸
تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب.....	۳۳۹
استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمه دوازده‌گانه <small>علیهم‌السلام</small>	۳۴۵

- ۳۴۵..... نصب الهی مقام امامت
- ۳۴۵..... دلیل عقلی: ویژگی‌های درونی امام
- ۳۴۶..... نصب الهی ائمهٔ دوازده‌گانه علیهم‌السلام
- ۳۵۷..... سید مرتضی
- ۳۵۸..... تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب
- ۳۶۲..... استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمهٔ دوازده‌گانه علیهم‌السلام
- ۳۶۲..... نصب الهی مقام امامت
- ۳۶۲..... ادلهٔ عقلی
- ۳۶۲..... ۱. برهان لطف
- ۳۶۴..... ۲. ویژگی‌های درونی امام
- ۳۶۶..... ۳. حفظ شریعت
- ۳۶۸..... نصب الهی ائمهٔ دوازده‌گانه علیهم‌السلام
- ۳۷۶..... پاسخ به شبهه
- ۳۷۹..... ابوالصلاح حلبی
- ۳۸۰..... تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب
- ۳۸۳..... استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمهٔ دوازده‌گانه علیهم‌السلام
- ۳۸۳..... نصب الهی مقام امامت
- ۳۸۳..... ادلهٔ عقلی
- ۳۸۳..... ۱. برهان لطف
- ۳۸۴..... ۲. ویژگی‌های درونی امام
- ۳۸۴..... نصب الهی ائمهٔ دوازده‌گانه علیهم‌السلام
- ۳۸۴..... ۱. آیهٔ اهل‌الذکر
- ۳۸۶..... ۲. آیهٔ صادقین
- ۳۸۶..... ۳. آیهٔ مراجعه به اولی‌الامر
- ۳۸۷..... ۴. آیهٔ شهادت

۳۸۸.....	۵. آیه اولی الامر .....
۳۹۱.....	۶. آیه ولایت .....
۳۹۱.....	۷. آیه ابتلا .....
۳۹۳.....	ابوالفتح کراجکی .....
۳۹۴.....	تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب .....
۳۹۷.....	استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمه دوازده گانه <small>علیهم السلام</small> .....
۳۹۷.....	نصب الهی مقام امامت .....
۳۹۷.....	ادله عقلی .....
۴۰۰.....	نصب الهی ائمه دوازده گانه <small>علیهم السلام</small> .....
۴۰۰.....	دلیل نقلی .....
۴۰۵.....	شیخ طوسی .....
۴۰۶.....	تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب .....
۴۰۹.....	استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمه دوازده گانه <small>علیهم السلام</small> .....
۴۰۹.....	نصب الهی مقام امامت .....
۴۰۹.....	ادله عقلی .....
۴۱۰.....	نصب الهی ائمه دوازده گانه <small>علیهم السلام</small> .....
۴۱۰.....	۱. آیه اولی الامر .....
۴۱۱.....	۲. آیه تطهیر .....
۴۱۲.....	۳. آیه ولایت .....
۴۱۵.....	۴. آیه ابتلا .....
۴۱۷.....	جمع بندی .....

فصل دوم: نصب الهی امام معصوم در اندیشه بزرگان امامیه از قرن ششم تا دوران معاصر

۴۲۱.....	مقدمه .....
۴۲۳.....	قرن ششم هجری .....
۴۲۴.....	تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب .....

- ۴۲۷..... استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمهٔ دوازده‌گانه ﴿﴾
- ۴۲۸..... نصب الهی مقام امامت
- ۴۲۸..... ۱. ادلهٔ عقلی
- ۴۳۰..... ۲. ادلهٔ نقلی
- ۴۳۰..... نصب الهی ائمهٔ دوازده‌گانه ﴿﴾
- ۴۳۵..... جمع‌بندی
- ۴۳۶..... قرن هفتم هجری
- ۴۳۷..... تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب
- ۴۴۰..... استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمهٔ دوازده‌گانه ﴿﴾
- ۴۴۰..... نصب الهی مقام امامت
- ۴۴۰..... ۱. ادلهٔ عقلی
- ۴۴۲..... ۲. ادلهٔ نقلی
- ۴۴۴..... نصب الهی ائمهٔ دوازده‌گانه ﴿﴾
- ۴۴۷..... جمع‌بندی
- ۴۴۸..... قرن هشتم هجری
- ۴۴۹..... تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب
- ۴۵۰..... استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمهٔ دوازده‌گانه ﴿﴾
- ۴۵۰..... نصب الهی مقام امامت
- ۴۵۰..... ۱. ادلهٔ عقلی
- ۴۵۳..... ۲. ادلهٔ نقلی
- ۴۵۸..... نصب الهی ائمهٔ دوازده‌گانه ﴿﴾
- ۴۶۳..... جمع‌بندی
- ۴۶۳..... قرن نهم هجری
- ۴۶۴..... تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب
- ۴۶۷..... استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمهٔ دوازده‌گانه ﴿﴾

۴۶۷.....	نصب الهی مقام امامت
۴۶۷.....	۱. ادله عقلی
۴۷۱.....	۲. ادله نقلی
۴۷۳.....	نصب الهی ائمه دوازده گانه
۴۷۶.....	جمع بندی
۴۷۷.....	قرن دهم هجری
۴۷۸.....	تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب
۴۸۰.....	استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمه دوازده گانه
۴۸۱.....	نصب الهی مقام امامت
۴۸۱.....	۱. ادله عقلی
۴۸۲.....	۲. ادله نقلی
۴۸۲.....	نصب الهی ائمه دوازده گانه
۴۸۷.....	جمع بندی
۴۸۸.....	قرن یازدهم
۴۸۹.....	تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب
۴۹۲.....	استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمه دوازده گانه
۴۹۳.....	نصب الهی مقام امامت
۴۹۳.....	۱. ادله عقلی
۴۹۷.....	۲. ادله نقلی
۴۹۹.....	نصب الهی ائمه دوازده گانه
۵۰۲.....	جمع بندی
۵۰۳.....	قرن دوازدهم
۵۰۴.....	تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب
۵۰۷.....	استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمه دوازده گانه
۵۰۷.....	نصب الهی مقام امامت

- ۵۰۷..... ۱. ادله عقلی
- ۵۱۲..... ۲. ادله نقلی
- ۵۲۰..... نصب الهی ائمه دوازده گانه
- ۵۲۴..... جمع بندی
- ۵۲۴..... قرن سیزدهم
- ۵۲۵..... تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب
- ۵۲۸..... استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمه دوازده گانه
- ۵۲۸..... نصب الهی مقام امامت
- ۵۲۸..... ۱. ادله عقلی
- ۵۳۱..... ۲. ادله نقلی
- ۵۳۲..... نصب الهی ائمه دوازده گانه
- ۵۳۵..... جمع بندی
- ۵۳۶..... قرن چهاردهم
- ۵۳۷..... تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب
- ۵۴۱..... استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمه دوازده گانه
- ۵۴۱..... نصب الهی مقام امامت
- ۵۴۱..... ۱. ادله عقلی
- ۵۴۴..... ۲. ادله نقلی
- ۵۴۶..... نصب الهی ائمه دوازده گانه
- ۵۵۲..... جمع بندی
- ۵۵۳..... دوران معاصر
- ۵۵۳..... تعریف امام و امامت و الهی بودن این منصب
- ۵۵۶..... استدلال بر نصب الهی مقام امامت و ائمه دوازده گانه
- ۵۵۷..... نصب الهی مقام امامت
- ۵۵۷..... ۱. ادله عقلی
- ۵۶۰..... ۲. ادله نقلی

۵۶۲.....	نصب الهی ائمهٔ دوازده‌گانه
۵۶۵.....	جمع‌بندی
۵۶۷.....	خاتمه
۵۶۷.....	تعریف امام و امامت
۵۶۷.....	الهی بودن مقام امامت و نصب الهی ائمهٔ دوازده‌گانه در این منصب
۵۷۰.....	استدلال محدثان و متکلمان امامیه بر نصب الهی مقام امامت و ائمهٔ دوازده‌گانه
۵۷۰.....	تبیین عقلی و نقلی نصب الهی مقام امامت
۵۷۳.....	تبیین نقلی نصب الهی ائمهٔ دوازده‌گانه
۵۷۵.....	منابع
۵۷۵.....	کتاب‌ها
۶۰۵.....	مقالات
۶۰۸.....	پایان‌نامه‌ها
۶۰۹.....	نمایه‌ها

مقدمه معاونت پژوهش

حقیقت اصیل ترین، جاودانه ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و عالمان صادق چه جانها که در راه آن نباخته، و جاهلان و باطل پرستان چه توطئه‌ها و ترفندها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند. چه تلخ واقعیتی است مظلومیت حقیقت، و چه شیرین حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل از بین رفتنی و نگویند. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام‌دار کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصه نظر و عمل کمر همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته‌اند، و در این میان نقش و تأثیر ادیان و پیامبران الهی، و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم ﷺ و جانشینان برحق و گرامی او ﷺ، برجسته‌ترین است.

دانشمندان نام‌آور شیعه رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را بهره‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سیره آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت پرستان حقیقت‌گریز دانسته و در این راه دیده‌ها سوده و جانها فرسوده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان

حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفتهٔ سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان می‌کوشند، رسالت حقیقت‌خواهان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظیم‌تر و سخت‌دشوارتر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامهٔ درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینهٔ علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌کوشند تا با فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایستهٔ خویش را در صحنهٔ علمی بین‌المللی باز یابند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرزوبوم آن‌گونه که شایستهٔ نظام اسلامی است به بار ننشسته و آنان گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان ردپای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرچالش درپیش است. از این رو، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازمان‌دهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی^{علیه السلام} در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس براساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم‌شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق این مهم، افزون بر برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌پژوهان و پژوهشگران، در زمینه نشر آثار محققان نیز کوشیده و بحمدالله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش روی، پژوهشی است در قلمرو کلام اسلامی که با تلاش پژوهشگر ارجمند حجت‌الاسلام سیداحمد حسینی نگارش یافته است. هدف اصلی نویسنده بازخوانی دیدگاه شیعه امامیه در خصوص آموزه نصب الهی امام است.

معاونت پژوهش از مؤلف محترم و آقای دکتر حسن یوسفیان که با نظارت و ارائه نظرهای سودمندشان، بر اتقان و غنای اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند منان خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی *

سخن آغازین

آموزه نصب الهی امام، باوری بنیادین در تفکر امامیه است که مبنای عقاید اساسی دیگر این مکتب، مانند عصمت امام و وجوب اطاعت مطلق از ایشان نیز هست. همان‌طور که بررسی کلامی این نظریه، مهم و ارزشمند است، بررسی تاریخی آن نیز مهم بوده، جذابیت ویژه خود را دارد؛ به‌خصوص در این دوران که نگاه تاریخی به باورهای دینی فزونی یافته و برخی در پی آن‌اند که عقاید امامیه (مانند نصب امام) را با شبهات تاریخی به چالش بکشانند. آنها می‌خواهند بگویند که عقیده به نصب الهی امام، حتی در میان اهل‌بیت علیهم‌السلام و بسیاری از محدثان و متکلمان امامیه طرف‌دار ندارد.

آنچه پیش رو دارید، پژوهشی است تاریخی در آموزه نصب الهی امام. به سخن دیگر، در این کتاب، دیدگاه اهل‌بیت علیهم‌السلام، همچنین محدثان و متکلمان متقدم و متأخر امامیه تا دوران معاصر، درباره الهی بودن مقام امامت و الهی بودن ائمه دوازده‌گانه علیهم‌السلام مطرح و به برخی شبهات پاسخ داده خواهد شد.

مطالب در یک مقدمه و دو بخش تدوین شده است. دو بخش کتاب، مشتمل بر هفت فصل می‌باشد و در انتها نیز جمع‌بندی نهایی صورت پذیرفته که شامل موارد ذیل است:

بخش اول: نصب الهی امام معصوم در دوران حضور

این بخش، پنج فصل ذیل را در بردارد:

فصل اول: نصب الهی امام معصوم در دوران رسول خدا ﷺ؛

فصل دوم: نصب الهی امام معصوم در دوران امیر مؤمنان و

حضرت زهرا علیها السلام؛

فصل سوم: نصب الهی امام معصوم در دوران امام حسن مجتبیٰ تا

امام سجاد علیهما السلام؛

فصل چهارم: نصب الهی امام معصوم در دوران امام باقر تا امام رضا علیهما السلام؛

فصل پنجم: نصب الهی امام معصوم در دوران امام جواد تا حضور

امام زمان علیه السلام.

بخش دوم: نصب الهی امام معصوم در دوران غیبت

این بخش دو فصل ذیل را در بردارد:

فصل اول: نصب الهی امام معصوم در اندیشه بزرگان امامیه از آغاز

عصر غیبت تا پایان قرن پنجم؛

فصل دوم: نصب الهی امام معصوم در اندیشه بزرگان امامیه از قرن

ششم تا دوران معاصر.

درباره مطالب بخش اول کتاب، نکات ذیل قابل توجه است:

۱. تفکیک فصول بخش اول، به جهت تفاوتی است که به نظر می‌رسد در شرایط زمانی، همچنین رویکرد اهل بیت علیهم‌السلام نسبت به تبیین مسائل دینی در مقاطع یادشده وجود داشته است؛

۲. شاید برخی عنوان‌های ذکرشده، برای دسته‌بندی فرمایش‌های امام معصوم و روایات ذیل آن به‌تنهایی دلالت کاملی بر نصب الهی ایشان نداشته باشد؛ اما هنگامی که آنها را با دیگر سخنان آن امام یکجا در نظر می‌گیریم، موجب اطمینان بیشتر به درک درست اعتقاد اهل بیت علیهم‌السلام خواهد شد. به عبارت دیگر، نقل مطالب در این نوشتار به گونه‌ای است که پس از مطالعهٔ مجموع سخنان هر یک از اهل بیت علیهم‌السلام می‌توان دیدگاه هر کدام از ایشان را دریافت و برخی نقل‌ها تنها برای تأیید آن اعتقاد ذکر شده است؛

۳. هرچند انبوه احادیث شاهد بحث، ما را از دغدغهٔ اعتبار آنها و بحث از سند روایات بی‌نیاز می‌کند، در نقل روایات سعی شده است از کتاب‌های معتبر و منابع اولیه نیز استفاده گردد و به اعتبار روایات تصریح شود. گفتنی است مرجع این تحقیق در سنجش اعتبار احادیث، نرم‌افزار «درایة النور» بوده است. از آنجا که اهل سنت نیز از مخالفان دیدگاه الهی بودن مقام امامت هستند، در ذکر اخبار نقل‌شده از رسول گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم به منابع عامه نیز توجه شده است؛

۴. برای پرهیز از پیش‌داوری و جانب‌داری در مباحث، در انتهای هر فصل، به شواهدی تاریخی که منتقدان الهی بودن نصب امام برای انکار

اعتقاد اهل بیت علیهم السلام بدانها تمسک کرده‌اند، با عنوان «پاسخ به شبهات» پرداخته شده است.

دربارهٔ مطالب بخش دوم که در آن، دیدگاه بزرگان امامیه در دوران غیبت مطرح شده، گفتنی است:

۱. از آنجا که این تحقیق بیشتر در پی پاسخ به کسانی است که معتقدند باورهایی مثل نصب الهی امام، در میان اهل بیت علیهم السلام و محدثان و متکلمان به خصوص متقدم امامیه جایگاهی نداشته و ساخته و پرداختهٔ برخی غالیان و متکلمان متأخر امامیه است، اعتقاد بزرگان امامیه تا قرن پنجم - که در فصل اول ذکر شده - با تفصیل بیشتری نسبت به دیدگاه متکلمان و محدثان بعد، تا دوران معاصر که محتوای فصل دوم است، مطرح می‌شود؛

۲. در بیان دیدگاه بزرگان امامیه، به ادلهٔ نقلی و عقلی ایشان در اثبات این آموزه نیز استناد شده است. از آنجا که در استدلال‌های نقلی نیز کم‌وبیش از عقل کمک گرفته می‌شود و تفکیک ادلهٔ نقلی از استدلال‌های نقلی - عقلی مشکل و تا حدی سلیقه‌ای است، در نقل ادله بر آن شدیم که اگر در استدلالی به هر شکل، به آیه، روایت یا تاریخ استناد شده باشد، آن را در زمرهٔ ادلهٔ نقلی قرار دهیم.

در پایان برخود لازم می‌دانم از استاد گرامی‌ام، جناب آقای دکتر حسن یوسفیان که در مدت نوشتن این کتاب از راهنمایی‌ها و مشاوره‌های ایشان بهرهٔ فراوان بردم، صمیمانه تشکر کنم و از درگاه

الهی توفیقات روزافزون ایشان را در خدمتگزاری به مکتب اهل بیت علیهم السلام مسئلت نمایم. همچنین از دوستان محققم، حجج اسلام، محمدحسین فاریاب، سیدعلی هاشمی و محمدرضا پهلوانی نیز که با بیان تذکرات لازم نقش بسزایی در تهیه این کتاب داشتند، سپاسگزارم. همچنین از پدر، مادر و همسر گرامی ام که در نوشتن این اثر، دعاگو و یاورم بودند، ممنونم. ضمناً تلاش ویراستار محترم و زحمات مسئولان گرامی تدوین متون در مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام که زمینه نگارش این اثر را فراهم کردند درخور تقدیر است.

امید است خوانندگان محترم با راهنمایی‌های خویش، نگارنده ناچیز را در برطرف کردن کاستی‌های پیدا و پنهان کتاب یاری دهند.

سیداحمد حسینی

۱۳۹۴/۳/۲۴